

Darina Malová – Max Steuer

SLOBODA PREJAVU V SLOVENSKEJ REPUBLIKE: ANALÝZA VYBRANÝCH SÚDNYCH ROZHODNUTÍ

Abstrakt: Štúdia skúma spôsoby zdôvodňovania rozhodnutí slovenských súdov v prípadoch kolízie dvoch základných práv, slobody prejavu a osobnostných práv. Prostredníctvom obsahovej analýzy vybraných rozhodnutí slovenských súdov prevažne z rokov 2010–2013 sme rozobrali používanie (1) ontologických, tj. filozofických a teoretických zdôvodnení v prospech slobody prejavu, (2) uplatnenie princípu proporcionality a (3) odkazovanie na predpisy o ľudských právach, konkrétne na Ústavu SR a Európsky dohovor o ľudských právach. Naše zistenia naznačujú, že v závislosti od spôsobu zdôvodňovania existujú dva odlišné prístupy súdov k rozhodovaniu pri konflikte týchto dvoch práv. Rozdiely medzi nimi sa najviac ukazujú pri používaní druhého a tretieho spôsobu zdôvodnenia, keďže na skúmanej vzorke šesťdesiatich rozhodnutí sme zistili, že sudy, ktoré sa odvolávajú na tieto dve skupiny argumentov, častejšie rozhodnú v prospech slobody prejavu. Súvislosť medzi spôsobom zdôvodnenia a verdiktom rozhodnutia pri používaní ontologického zdôvodňovania je menej výrazná, paradoxne napriek tomu, že pomáha zdôrazniť dôležitosť práva na slobodu prejavu. Na záver naša štúdia poukazuje na možnosti ďalšieho výskumu týkajúceho sa vplyvu rozličných druhov zdôvodnenia na postavenie a význam práva na slobodu prejavu v Slovenskej republike.

Kľúčové slová: sloboda prejavu, osobnostné práva, súdne rozhodnutia, princíp proporcionality

ÚVOD

V aktuálnom verejnom diskurze na Slovensku sa kvôli viacerým medializovaným prípadom stretu práva na slobodu prejavu s osobnostnými právami znovu do pozornosti dostala otázka akceptovateľnej miery regulácie slobody prejavu. Do debaty sa zapojili viaceré mimovládne organizácie,¹ verejná ochrankyňa práv SR,² zástupkyňa medzinárodnej ľudsko-právnej organizácie, ale aj minister zahraničných vecí.³ Zároveň boli

¹ Aliancia Fair-play reagovala na rozhodnutie Okresného súdu Bratislava I o vydaní predbežného opatrenia o zákaze vydania knihy týkajúcej sa medializovanej kauzy „Gorila“. ALIANCIA FAIR-PLAY. Neakceptovateľný zásah do slobody slova. In: *Aliancia Fair-play* [online]. 7. 2. 2012 [2013-06-01]. Dostupné z: <<http://www.fair-play.sk/clanok.php?u=3&u1=6&u2=24&u3=536>>. Helsinský výbor pre ľudské práva sa témou zaoberal vo svojom úvodnom vyhlásení z 23. 11. 2012. Pozri HELSINSKÝ VÝBOR. Vyhlásenie Helsinského výboru pre ľudské práva k otázke slobody prejavu na Slovensku. Bratislava: Helsinský výbor pre ľudské práva na Slovensku, 2012. Nadácia otvorenej spoločnosti zorganizovala diskusiu *Ohrozujú sudy slobodu médií?* OSF. Ohrozujú sudy slobodu médií? In: *vimeo.com* [online]. 30. 5. 2013 [2013-06-01]. Dostupné z: <<http://vimeo.com/67340872>>.

² Jedna z diskusií zo série *Diskusie s ombudsmankou*, ktorá sa konala 16. 5. 2013, sa venovala práve otázke slobody prejavu.

³ OBSE. OSCE media freedom representative concerned about Slovak judiciary seeking high damage awards in defamation cases. In: *osce.org* [online]. 2. 5. 2013 [2013-06-01]. Dostupné z: <<http://www.osce.org/fom/101240>>. Vysoká zástupkyňa OBSE pre slobodu médií Dunja Mijatović vyjadřila znepokojenie nad vysokým odškodným v súdnych sporoch proti médiám, ktoré požadujú členovia slovenskej justície. Vyjadrenie sa týkalo prípadov Truban vs. Petit Press a tzv. kauzy „Bonanno“. Slovenský minister zahraničných vecí odpovedal, že „otázka maximálnej možnej výšky odškodného v občianskoprávných sporoch na ochranu osobnosti je jednou z tém diskutovaných na relevantných expertných fórach.“ Pozri MZVaEZ. M. Lajčák v odpovedi na list Dunji Mijatović o slobode médií na Slovensku. In: *mzu.sk* [online]. 27. 5. 2013 [2013-06-01]. Dostupné z: <http://www.mzu.sk/servlet/content?MT=/App/WCM/main.nsf/vw_ByID/ID_EA7419BDE7ECA99C1257B4A002DA134_SK&OpenDocument=Y&LANG=SK&TG=BlankMaster&URL=/App/WCM/Aktualit.nsf/%28vw_ByID%29/ID_21A7BBF5570D6192C1257B78004A1B87>.

zverejnené právne analýzy súdnych rozhodnutí,⁴ konkrétnych prípadov,⁵ faktorov súvisiacich s výškou odškodného v prípadoch žalôb na ochranu dobrej povesti⁶ a faktorov vplývajúcich na slobodu médií na Slovensku.⁷ Naším cieľom je doplniť tieto analýzy o preskúmanie súvislostí medzi rozhodnutiami súdov a spôsobom ich zdôvodnenia v konkrétnych konaniach o ochrane osobnosti podľa § 11 a nasl. Občianskeho zákonníka. Zameriavame sa tri spôsoby odôvodnenia súdnych rozhodnutí: používajúce (1) filozoficko-teoretické zdôvodnenia (2) princíp proporcionality a (3) právne predpisy upravujúce právo na slobodu prejavu (Ústavu SR a Európsky dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej: Dohovor)). Odvodili sme ich z teórie a praxe ľudských práv.

Najskôr rozoberieme základné východiská slobody prejavu a pokúsime sa ich identifikovať v súčasnom spoločenskom diskurze a právnej praxi. Potom prezentujeme výsledky našej empirickej analýzy, ktorá sa odvíja od hľadania konkrétnych zdôvodnení v prospech alebo neprospech slobody prejavu v 60 súdnych rozhodnutiach v prípadoch konfliktu medzi slobodou prejavu a osobnostnými právami. Na tomto základe definujeme dve odlišné chápania slobody prejavu, ktoré možno nájsť v slovenskej judikatúre, ale ktoré sa prejavujú aj vo výrokoch predstaviteľov spoločenskej elity a verejných činiteľov. Rozdiely medzi dvomi chápaniami slobody prejavu zároveň ilustrujú relevantnosť filozoficko-teoretických zdôvodnení a existujúcej judikatúry v rozhodovaní slovenských súdov.

1. TEORETICKÉ A METODOLOGICKÉ VÝCHODISKÁ SLOBODY PREJAVU

Sloboda prejavu v podobe ústavou a medzinárodnými dohovormi garantovaného a právnymi nástrojmi vynútiteľného základného ľudského práva patrí medzi nespochybniteľné atribúty demokratického politického režimu. Jej demokratický ideál ilustruje výrok prisudzovaný Voltaireovi: „*Nesúhlasím s tým, čo hovoríte, ale do posledného dychu budem bojovať za to, aby ste mali právo to povedať.*“ Dnes je sloboda prejavu súčasťou politických práv a zastáva medzi nimi výnimočnú pozíciu. S inými právami tvorí vzťah „generality a špeciality“,⁸ tj. práva ako sloboda myslenia, svedomia a náboženského vyznania a právo na zhromažďovanie a združovanie sú *odvodené* od slobody prejavu.

Politickí aktéri sa k otázkam dotýkajúcim sa slobody prejavu vyjadrujú iba zriedkavo. Intenzívnejšie sa o nej diskutovalo pri rozprave o novele Trestného zákona (napr. LIPŠIC, D. Sloboda prejavu. In: *Sme* [online]. 27. 1. 2005 [2013-06-01]. Dostupné z: <<http://komentare.sme.sk/c/1905689/sloboda-prejavu.html>>). Podľa súčasného predsedu vlády je „sloboda prejavu v slovenskom práve koncipovaná pomerne široko, ale na druhej strane je často konfrontovaná s právom na súkromie. A je to práve toto právo, ktoré dokáže v konflikte, zjednodušene povedané, poraziť slobodu prejavu na hlavu. Bulvár sa mylne domnieva alebo zneužíva, že sloboda prejavu je bezhraničná a že aj keď už ide o hrubý zásah do práva na súkromie, dotknutá osoba sa nebude brániť.“ Bližšie FICO, R. Magálovej bozk. In: *Sme blog* [online]. 1. 6. 2011 [2013-06-01]. Dostupné z: <<http://fico.blog.sme.sk/c/266779/>>.

⁴ HORVÁTH, E. – BUDINSKÁ, L. *Ochrana osobnosti a náhrada nemajetkovej ujmy*. Bratislava: IURIS LIBRI, 2013.

⁵ DEÁK, M. Gorila a test proporcionality. Zablúdil súd pri hľadaní limitov práva na ochranu osobnosti? (1. časť). *Justičná revue*. 2013, roč. 65, č. 1, s. 31–43. DEÁK, M. Gorila a test proporcionality. Zablúdil súd pri hľadaní limitov práva na ochranu osobnosti? (2. časť). *Justičná revue*. 2013, roč. 65, č. 2, s. 184–200.

⁶ WILFING, P. – KOVÁČECHOVÁ, E. *Sloboda prejavu a žaloby na ochranu dobrej povesti*. Pezínok: VIA IURIS, 2011.

⁷ KAMENEC, T. Ohrozujú súdy slobodu médií? Právna analýza vybraných faktorov v Slovenskej republike. In: *Aliancia Fair-play* [online]. Apríl 2013 [2013-06-01]. Dostupné z: <http://www.fair-play.sk/pdf/Kamenec_Analyza.pdf>.

⁸ JÄGER, P. – MOLEK, K. *Svoboda projevu. Demokracie, rovnost a svoboda slova*. Praha: Auditorium, 2007, s. 13.

Bez základného práva logicky nemožno hovoriť o prítomnosti žiadneho z odvodených práv. „Sloboda prejavu je *lex generalis*; petičné právo, združovacie právo aj právo voliť sú jej osobitné prejavy.“⁹ Pojem „sloboda prejavu“ sa v súčasnosti používa aj namiesto pojmov sloboda tlače alebo sloboda slova a zahŕňa spôsoby, ktorými môže človek vyjadriť svoj názor, nevynímajúc tvorbu umeleckých diel.¹⁰

Právne garancie slobody prejavu v SR poskytuje čl. 26 Ústavy SR¹¹ a čl. 10 Dohovoru, ktorým je SR viazaná. Tieto úpravy nezakotvujú neobmedzenú slobodu prejavu,¹² ale ich interpretácia zohľadňuje tri kritériá obmedzenia práva na slobodu prejavu.¹³ Podľa prvého kritéria je obmedzenie možné iba zákonom, druhé a tretie kritérium stanovuje podmienky, ktoré musia byť splnené na to, aby bolo obmedzenie možné („nevyhnutnosť v demokratickej spoločnosti“ a „účel ochrany práv a slobôd iných, bezpečnosti štátu, verejného poriadku, ochrany verejného zdravia a mravnosti“). Explicitné uvedenie možných obmedzení odlišuje kontinentálny model interpretácie práva na slobodu prejavu od britsko-amerického modelu.¹⁴ Americká úprava¹⁵ garantuje jej širší rozsah, pretože nepojednáva o možných obmedzeniach.¹⁶ Podľa Bahgwata americká ústava a Listina práv nevytvárajú individuálne práva pre občanov, iba obmedzenia pre výkon moci vlády. Nie je potrebné riešiť konflikty medzi právami, stačí určiť, či bol zásah vlády v danom prípade primeraný.¹⁷

Kontinentálny model prijali aj krajiny tzv. východného bloku, ktoré v ústavách hľadali rovnováhu, ktorá by zároveň zabránila zneužitiu politických práv na úkor demokracie, ale súčasne príliš neobmedzila práva „v mene jej ochrany“.¹⁸ Riešením tejto dilemy bolo

⁹ BRÖSTL, A. (et al.). Ústavné právo Slovenskej republiky. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010, s. 155.

¹⁰ DRGONEC, J. *Základné práva a slobody podľa Ústavy SR: Zväzok 2*. Bratislava: Manz, 1999, 27. Tiež JÄGER, P. – MOLEK, K., op. cit. v pozn. 8, s. 27.

¹¹ Úprava slobody prejavu v Ústave SR je v podstate totožná s čl. 17 Listiny základných práv a slobôd (23/1991 Zb.). Podľa zásady zavedenej v Listine sa miesto uplatňovania práva na slobodu prejavu „v rozsahu zákona“ (ako v Ústave ČSSR) hovorí iba o možných zákonných ustanoveniach obmedzení tohto práva (pozri DRGONEC, J., op. cit. v pozn. 10, s. 27). Dnes je „obsah druhej hlavy ústavy takmer zhodný ústavnou listinou nielen pokiaľ ide o princípy ale aj v celom rozsahu“ (KRÁL, J. *Ludské práva v Slovenskej republike*. Bratislava: Univerzita Komenského, 2004, s. 45.).

¹² Čl. 26 ods. 4 Ústavy SR: Slobodu prejavu a právo vyhľadávať a šíriť informácie možno obmedziť zákonom, ak ide o opatrenia v demokratickej spoločnosti nevyhnutné na ochranu práv a slobôd iných, bezpečnosť štátu, verejného poriadku, ochranu verejného zdravia a mravnosti.

Čl. 10 ods. 2 Dohovoru znie: „Výkon týchto slobôd, pretože zahŕňa povinnosti aj zodpovednosť, môže podliehať takým formalitám, podmienkam, obmedzeniam alebo sankciám, ktoré stanovuje zákon, a ktoré sú nevyhnutné v demokratickej spoločnosti v záujme národnej bezpečnosti, územnej celistvosti alebo verejnej bezpečnosti, na predchádzanie nepokojom alebo zločinom, ochranu zdravia alebo morálky, ochranu povesti alebo práv iných, zabránenia úniku dôverných informácií alebo zachovania autority a nestrannosti súdnej moci.“

¹³ DRGONEC, J., op. cit. v pozn. 10, s. 71. Pozri aj DRGONEC, J. *Ústava Slovenskej republiky: Komentár*. 3. vydanie. Šamorín: Heuréka, 2012, s. 497. KRÁL, J., op. cit. v pozn. 11, s. 70.

¹⁴ Bližšie napr. DRGONEC, J., op. cit. v pozn. 10, s. 28–29.

¹⁵ Rozdiel medzi dvomi úpravami je pozorovateľný pri komparácii prvých viet príslušných článkov americkej a slovenskej úpravy: „Každý má právo vyjadrovať svoje názory slovom, písmom, obrazom alebo iným spôsobom...“ vs. „Kongres [...] nesmie vydávať zákony obmedzujúce slobodu slova alebo tlače“.

¹⁶ CHRISTIE, G. C. *Philosopher Kings? The Adjudication of Conflicting Human Rights and Social Values*. Oxford: OUP, 2011, s. 38.

¹⁷ BAHGWAT, A. *The Myth of Rights: The Purposes and Limits of Constitutional Rights*. Oxford: OUP, 2010, s. 2–3.

¹⁸ PŘIBÁŇ, J. – SADURSKI, W. The Role of Political Rights in the Democratization of Central and Eastern Europe. In: Wojciech Sadurski (ed.). *Political Rights under Stress in 21st Century Europe*. Oxford: OUP, 2007, s. 219–222.

stanovenie všeobecných kritérií obmedzenia politických práv, často v podobe formulácie „nevyhnutné v demokratickej spoločnosti“.¹⁹ To však vytvára situácie, v ktorých sa do reálnej kolízie dostanú dve základné práva, napríklad právo na slobodu prejavu (Ústava SR, čl. 26) a právo na ľudskú dôstojnosť, osobnú česť, dobrú povest či súkromie (ktoré garantuje aj Ústava SR v čl. 19).

Znakom zdravej demokracie je práve schopnosť „poradiť si“ s takýmito konfliktnými situáciami.²⁰ Za kľúč k pochopeniu takejto kvality demokracie pokladáme interpretáciu konkrétnych súdnych rozhodnutí a ich odôvodnení, na ktorých sme postavili našu analýzu. Keďže pri súdnych procesoch týkajúcich sa slobody prejavu nemožno stanoviť pevné hranice medzi právnymi a filozofickými argumentmi,²¹ pokúsime sa pri ich posúdení zohľadniť ich filozofické aj právne aspekty. Právny výklad slobody prejavu vychádza z medzinárodných dohovorov, ústav a zákonov konkrétneho štátu. Filozofický výklad sa opiera o filozoficko-teoretické argumenty zdôvodňujúce význam slobody prejavu.

1.1 Filozofické argumenty v prospech slobody prejavu a ich relevancia pre súčasnosť

V našej interpretácii vychádzame zo základov, tj. zo zdôvodnení (argumentov) v prospech slobody prejavu. Ide o ucelené filozofické koncepcie, ktoré jej prisudzujú špeciálny status, a možno ich považovať za rozličné filozofické pohľady na funkciu slobodného prejavu v spoločnosti, ktoré sa navzájom dopĺňajú.²² Prenikanie filozofických argumentov do súčasnej právnej praxe dokazuje definícia slobody prejavu, ktorú ustálil Európsky súd pre ľudské práva (ďalej: ESJP) v prípade *Handyside v. Spojené kráľovstvo*:²³ „Sloboda prejavu je základná podmienka pre progres demokratickej spoločnosti a pre rozvoj každého človeka.“ Tento výrok obsahuje dva z obvykle uvádzaných štyroch argumentov v prospech slobody prejavu: argumenty demokracie a seberealizácie. Ďalšie dva sú argumenty hľadania pravdy a podozrievania vlády (*suspicion of government*).²⁴

Každý z nich sa odvíja od určitej historicko-filozofickej tradície, ktorá odlišne interpretuje význam slobody prejavu. Napríklad argument hľadania pravdy má korene v eseji J. S. Milla *O politickej slobode* a zakladá sa na myšlienke, že jedine slobodná diskusia môže odhaliť „pravdivú mienku“. Pri potláčaní niektorých prejavov sa môže stať, že „mienka, ktorú sa nejaká autorita pokúša potlačiť, je pravdivá“.²⁵ Každý z argumentov

¹⁹ Otázka, aké obmedzenie je nevyhnutné v demokratickej spoločnosti, závisí hlavne od hodnotového zamerania (CHRISTIE, G. C., op. cit. v pozn. 16, s. 148). Keďže v konkrétnych prípadoch rozhodujú sudcovia, určujúci je práve ich výklad slobody prejavu, hoci v prípadoch politických prejavov naň majú dosah aj iní politickí aktéri, napr. tým, či podávajú alebo nepodávajú žaloby na ochranu osobnosti.

²⁰ ZUCCA, L. *Constitutional Dilemmas. Conflicts of Fundamental Legal Rights in Europe and the USA*. Oxford: OUP, 2007, s. xv–xvi.

²¹ BARENDT, E. *Freedom of Speech*. Oxford: OUP, 2005, s. 2–6.

²² BARTOŇ, M. *Svoboda projevu: princípy, garance, meze*. Praha: Leges, 2010, s. 26.

²³ Citované podľa SVÁK, J. *Ochrana ľudských práv v troch zväzkoch: 3. zväzok*. Bratislava: Paneurópska vysoká škola, Žilina: Eurokódex, 2011, s. 43–44. Podrobnosti v BRÖSTL, A. (et al.), op. cit. v pozn. 9, s. 157.

²⁴ Pre rôzne klasifikácie argumentov pozri BARENDT, E., op. cit. v pozn. 21, s. 7–23, BARTOŇ, M., op. cit. v pozn. 22, s. 14–25, JÄGER, P. – MOLEK, K., op. cit. v pozn. 8, s. 32–33. Argumenty (hľadania) pravdy, seberealizácie a demokracie sa v literatúre uvádzajú vždy, na rozdiel od argumentu podozrievania vlády, ktorý je charakteristický pre americké chápanie slobody prejavu a známy ako „negatívny“ argument všeobecného uprednostňovania slobody. Pozri BARENDT, E., op. cit. v pozn. 21, s. 21.

má viacero interpretácií a tiež možno identifikovať ich slabé stránky.²⁶ Ich vnímanie v diskusii o slobode prejavu je dôležité, pretože sami osebe predstavujú vplyvnú obranu slobody prejavu a ich neprítomnosť naopak jej obranu oslabuje. Sú prítomné nielen v rozhodovaní súdov, ale aj v rôznych definíciách slobody prejavu alebo riešení čiastkových problémov, ktoré s ňou súvisia.²⁷ Keďže tieto argumenty pochádzajú z rozsiahlej teoretickej diskusie a sú odvodené zo základných filozofických konceptov, označujeme ich súhrnne ako ontologický argument.

1.2 Prečo súdne rozhodnutia? Metodologický postup analýzy

Základnými garanciami práva na slobodu prejavu v SR sú ústava a medzinárodné dohovory, ktoré tvoria iba rámec pre jej realizáciu, lebo ich všeobecné formulácie (napr. „nevynutnosť v demokratickej spoločnosti“ ako kritérium obmedzenia slobody prejavu) si vyžadujú ďalšiu – nielen – právnu interpretáciu. Rozhodujúcu úlohu pri riešení konfliktov ľudských práv má zdôvodňovanie verdiktov súdov; práve v nej sa odrážajú hodnotové preferencie sudcov,²⁸ ktorí do svojich rozhodnutí o slobode prejavu premietajú svoje predstavy o ideálnej spoločnosti, no ich konečným arbitrom v demokracii je verejnosť.²⁹ Neznamená to, že právne pravidlá v prípadoch kolízií slobody prejavu a osobnostných práv nemajú kľúčový význam. Naopak, tvoria priestor pre väčšiu či menšiu mieru regulácie slobody prejavu, avšak rizikom pri veľmi reštriktívnej úprave je tzv. „chladiaci účinok“ (*chilling effect*), ktorý môžu mať sankcie pre subjekty slobody prejavu (napr. novinárov).³⁰ Aj pri prísnejšej právnej úprave musia sudy „opatrne zvažovať proporionalitu sankcií“, aby nedošlo k „negatívnejmu chladiacemu účinku“.³¹ Práve kvôli týmto okolnostiam sme uprednostnili súdne rozhodnutia ako základ výskumu pred skúmaním právnych noriem³² či výkladom a zovšeobecnením konkrétnych prípadov.³³

²⁵ MILL, J. S. *O politickej slobode*. Bratislava: Kalligram, 2001, s. 32.

²⁶ Patrí sem koncept „voľného trhu myšlienok“ (*marketplace of ideas*), podľa ktorého sloboda prejavu vytvára fórum, na ktorom si každý môže „z ponuky“ názorov vybrať ten, s ktorým súhlasí, prípadne pridať vlastný. Jeho kritika vychádza z rizika, že v slobodnej súťaži zvíťazí „najatraktívnejší“ názor, ktorý je najjednoduchší, namiesto „najpravdivejšieho“ názoru.

²⁷ Príkladom je definícia významu slobody prejavu v ústavnom práve podľa BRÖSTL, A. (et al.), op. cit. v pozn. 9, s. 155, kde autormi popisované inštrumentálne a hodnotové hľadisko zodpovedá argumentom hľadania pravdy a podozrievania vlády, pričom v nej chýba hľadisko inštitucionálne zohľadňujúce argument demokracie. Ďalším príkladom je kritika predbežných opatrení, podľa ktorých v prípadoch týkajúcich sa slobody prejavu takéto opatrenia „znemožňujú vstup do verejnej diskusie“ (pozri BARTOŇ, M., op. cit. v pozn. 22, s. 129–130). Táto kritika na základe argumentu hľadania pravdy kritizuje vydávanie tohto druhu súdnych rozhodnutí.

²⁸ CHRISTIE, G. C., op. cit. v pozn. 16, s. 3.

²⁹ CHRISTIE, G. C., op. cit. v pozn. 16, s. 175.

³⁰ FERRERES COMELLA, V. Freedom of Expression in Political Contexts: Some Reflections on the Case Law of the European Court of Human Rights. In: Wojciech Sadurski (ed.). *Political Rights under Stress in 21st Century Europe*. Oxford: OUP, 2007, s. 86.

³¹ FERRERES COMELLA, V., op. cit. v pozn. 30, s. 94–97.

³² Výklad čl. 26 Ústavy SR či príslušných ustanovení Listiny základných práv a slobôd ponúkajú viaceré komentáre, napr. DRGONEC, J., op. cit. v pozn. 13, WAGNEROVÁ, E. (et al.). *Listina základných práv a slobod: komentár*. Praha: Wolters, 2012.

³³ Tento prístup uplatňujú napr. DEÁK, M., op. cit. v pozn. 5, KAMENEC, T., op. cit. v pozn. 7 a v spojitosti s komparatívnou metódou pri skúmaní tzv. „náhrad nemajetkovej ujmy“ aj WILFING, P. – KOVÁČECHOVÁ, E., op. cit. v pozn. 6.

Jednotku analýzy však predstavujú rozdielne spôsoby zdôvodňovania, keďže vybrané súdne rozhodnutia tvoria našu výskumnú vzorku.

Pri výbere vzorky 60 súdnych rozhodnutí sme čerpali z oficiálnych zdrojov na portáloch Ministerstva spravodlivosti SR (www.rozhodnutia.sk) a Ústavného súdu SR (www.concourt.sk). Zahrnuli sme do nej rozhodnutia v konaniach o ochrane osobnosti, ktoré vo svojom texte obsahovali heslo „sloboda prejavu“ (v ľubovoľnom páde). Tento prístup umožnil vybrať rozhodnutia v prípadoch kolízií práva na slobodu prejavu a osobnostných práv (§ 11–13 Občianskeho zákonníka). Ak boli dostupné, skúmali sme aj súvisiace rozhodnutia v rámci jedného prípadu. Prípady pochádzajú prevažne z rokov 2010–2013, staršie sa v nich objavujú iba výnimočne, keďže na portáli nie sú zverejnené. Ak sa v prípade vyskytli rozhodnutia operatívneho typu (napr. oznamujúce späťvzatie žaloby, zmier medzi účastníkmi konania, vrátenie procesných nedostatkov), do vzorky sme ich nezahrnuli. Rozhodnutia obsahujúce heslo „sloboda prejavu“, ktoré sa netýkali skúmaného problému, sme v analýze nepoužili.

Vzniknutú vzorku 60 rozhodnutí sme preskúmali cez obsahovú analýzu s dôrazom na časti, ktoré zdôvodňujú rozhodovanie súdu. Na argumentáciu navrhovateľa ani odporcu sme neprihliadali, keďže súd sa mohol prihlásiť k argumentom, ktoré pokladal za relevantné, v príslušnej časti rozhodnutia. Skúmali sme, ako sa rozhodnutia líšia vzhľadom na rôzne spôsoby zdôvodňovania slobody prejavu. Prvým z nich je výskyt filozoficko-teoretických zdôvodnení významu slobody prejavu a spôsob ich aplikácie pri procese dokazovania zo strany súdu. Druhý spôsob sa prejavuje v odvolaní sa na princíp (test) proporcionality (primeranosti) pri riešení kolízií dvoch základných práv (či už priamo alebo prostredníctvom príslušných nálezov Ústavného súdu SR či rozhodnutí ESLP).³⁴ Tretí spôsob zdôvodňovania hovorí o tom, na ktoré právne normy upravujúce slobodu prejavu sa príslušné rozhodnutie odvoláva.

Každý spôsob zdôvodnenia sme analyzovali osobitne, aby sme zistili jeho možný vplyv na výsledok rozhodnutia súdu. Ak sa rozhodnutia v príslušnej časti odvolali na význam slobody prejavu pre hľadanie pravdy, demokratickú spoločnosť či sebarealizáciu jednotlivca,³⁵ alebo ak sa odvolali na princíp proporcionality, alebo ak spomenuli alebo citovali čl. 26 Ústavy SR (čl. 17 Listiny základných práv a slobôd) a zároveň čl. 10 Dohovoru, zaradili sme ich do príslušných kategórií ako výskyt daného spôsobu zdôvodnenia. Naopak, ak *absentoval* odkaz na filozoficko-teoretické zdôvodnenia, alebo sa súd neodvolal na zásadu proporcionality, alebo ak *nebol* spomenutý alebo citovaný čl. 26 Ústavy SR (čl. 17 Listiny základných práv a slobôd), alebo ak *nebol* spomenutý čl. 10 Dohovoru a/alebo judikatúra ESLP v prípadoch slobody prejavu, rozhodnutie sme zaradili do kategórií bez prítomnosti daného druhu zdôvodnenia. Následne sme každé rozhodnutie zaradili do kategórií podľa toho, na čo sa súd odvolával pri zdôvodňovaní významu slobody prejavu, resp. nutnosti jej obmedzenia. Pri filozoficko-teoretických zdôvodneniach

³⁴ Ak sa aj súd odvolal na test proporcionality, nemusel ho aplikovať v danom rozhodnutí. Postup pri správnej aplikácii testu je predmetom právnych analýz (napr. ONDŘEJEK, P. *Princip proporcionality a jeho role při interpretaci základních práv a svobod*. Praha: Leges, 2012). Cieľom tejto kategórie je ukázať, ako často súdy tento princíp ako možné riešenie uvádzajú a či možno identifikovať koreláciu s určitým typom rozhodnutia (obmedzenie slobody prejavu vs. zamietnutie žaloby).

³⁵ Sem patria aj rozhodnutia odvolávajúce sa na definíciu slobody prejavu ESLP v prípade *Handyside vs. Spojené kráľovstvo* (pozri vyššie).

(tzv. ontologický argument) a odkazovaní na princíp proporcionality sme rozlišovali iba medzi výskytom a absenciou tohto druhu zdôvodnenia. Pri argumentácii právnymi predpismi sme sa bližšie pozreli na to, aký vplyv má použitie oboch, príp. iba jedného z relevantných právnych predpisov.

Domnievame sa, že takáto klasifikácia umožňuje z analýzy 60 súdnych rozhodnutí vyvodiť aj určité štatistické závery (pozri tabuľky 1–3), ktoré nám naznačujú prevažujúce spôsoby argumentácie súdov na základe určených rozdielov. Naše zovšeobecnenia sa týkajú len tejto vzorky, ale možno na ich základe usudzovať o trendoch v súdnej praxi v prípadoch, keď sa rozhoduje o strete slobody prejavu a osobnostných práv. Do istej miery vypovedajú aj o kvalite demokracie v uvedenom čase, ale ďalšie uvažovanie si vyžaduje ďalší systematický prieskum.

2. ANALÝZA SÚDNYCH ROZHODNUTÍ

Zo 60 rozhodnutí v konaniach o ochrane osobnosti došlo v 25 rozhodnutiach (42%) k obmedzeniu slobody prejavu (zväčša formou povinnosti odporcu ospravedlniť sa navrhovateľovi, prípadne zaplatiť náhradu nemajetkovej ujmy). Vo zvyšných 35 (58%) rozhodnutiach bola žaloba na ochranu osobnosti zamietnutá. Z piatich rozhodnutí týkajúcich sa žiadostí o vydanie predbežného opatrenia súd takejto žiadosti vyhovel iba v jednom prípade (medializované predbežné opatrenie o zákaze vydania knihy T. Nicholsona), pričom krajský súd toto rozhodnutie zrušil.

2.1 Ontologické argumenty v prospech slobody prejavu

Tabuľka 1 predstavuje rozbor zdôvodňovania filozoficko-teoretickými argumentmi v prospech slobody prejavu na skúmanej vzorke súdnych rozhodnutí. Rozhodnutia, ktoré zamietli žalobu na ochranu osobnosti (predbežné opatrenie) alebo rozhodli o porušení práva na slobodu prejavu (pri nálezoč ÚS SR), boli zaradené pod hlavičku „v prospech slobody prejavu“ a tie, ktoré rozhodli o porušení osobnostných práv (vrátane potvrdzujúcich rozhodnutí vyšších súdov), sa nachádzajú pod hlavičkou „v prospech ochrany osobnosti“. Takto je možné identifikovať, ktoré argumenty sú, resp. nie sú prítomné pri zdôvodňovaní dvoch základných práv, ktoré sa v konkrétnom prípade ocitli v kolízii.

Tabuľka 1. Ontologický argument v súdnych rozhodnutiach

Rozhodnutie / Odôvodnenie	V prospech slobody prejavu	V prospech ochrany osobnosti	Spolu 60 rozhodnutí
S ontologickým argumentom	14 (64 %)	8 (36 %)	22 (100 %)
Bez ontologického argumentu	21 (55 %)	17 (45 %)	38 (100 %)

Vo viac ako tretine (22) všetkých rozhodnutí bol použitý ontologický argument; v 14-tich z nich súdy rozhodli v prospech slobody prejavu a len v ôsmich rozhodnutiach súdy uprednostnili ochranu osobnosti. Z toho vyplýva, že (1) väčšina súdov v našej vzorke síce nezdôvodňovala svoje rozhodnutie ontologicky, ale (2) ak súd použil tento

spôsob zdôvodnenia, s takmer trikrát väčšou pravdepodobnosťou rozhodol v prospech slobody prejavu. Toto zistenie podporuje predpoklad o význame ontologických zdôvodnení slobody prejavu, no tiež ukazuje, že v slovenskej súdnej praxi sa zriedkavo používajú tradičné filozoficko-teoretické argumenty o význame slobody prejavu. Pri detailnejšej analýze týchto 22 konkrétnych rozhodnutí sme zistili, že sa sudy obvykle obmedzili len na reprodukciu konštatovania EŠLP v prípade *Handyside vs. Spojené kráľovstvo*, viac s týmto argumentom nepracovali a prešli k zdôrazňovaniu obmedzení slobody prejavu, ktoré sa vyskytujú v ustanoveniach Dohovoru, Ústave SR alebo v Občianskom zákonníku. Príkladom je rozhodnutie Krajského súdu Bratislava,³⁶ potvrdenie rozsudku súdu 1. stupňa o obmedzení slobody prejavu v prípade *Fico v. Spoločnosť 7 Plus*:

Sloboda prejavu je jedným z hlavných základov demokratickej spoločnosti a tvorí jednu zo základných podmienok jej rozvoja a uplatnenia každého jednotlivca. Právo na slobodu prejavu však nie je absolútne, je totiž obmedzené, tak ako to predpokladá článok 10 ods. 2 Dohovoru a článok 26 ods. 4 Ústavy Slovenskej republiky, právami na ochranu osobnosti v rozsahu vymedzenom ustanovením § 11 a nasl. Občianskeho zákonníka. Obmedzenie práva na slobodu prejavu priznaním práva na ochranu osobnosti, nie je porušením čl. 10 Dohovoru.

V prípadoch, keď súd rozviedol zdôvodnenie a odvolal sa na hľadanie pravdy a otvorenosti v demokratickej spoločnosti, bol návrh na obmedzenie slobody prejavu vždy zamietnutý, aj keď podporený ďalšími spôsobmi zdôvodňovania. Výstižnú ilustráciu rozvinutého ontologického argumentu predstavuje rozhodnutie Krajského súdu Trnava,³⁷ ktoré uvádza:

Odvolačný súd dáva do pozornosti relevantné závery vyplývajúce z nálezu Ústavného súdu SR sp. zn. II. ÚS 152/08 zo dňa 15. 12. 2009, podľa ktorých ochrana slobody prejavu je nevyhnutná z viacerých dôvodov. Sloboda prejavu je nevyhnutná pre demokraciu a pre tvorbu slobodnej verejnej mienky v otvorenej spoločnosti. Sloboda prejavu je taktiež nástrojom hľadania pravdy, nástrojom súťaže a konfrontácie rôznych myšlienok a názorov [porov. Mill, J. S.: O slobode, Kalligram, Bratislava 2001, s. 30 a nasl.; tiež dissent sudcu O. W. Holmesa v rozhodnutí Najvyššieho súdu USA Abrams v. United States, 250 U. S. 616 (1919)]. Napokon sloboda prejavu môže byť aj nástrojom osobnej sebarealizácie spravidla v podobe rôznych umeleckých foriem (ods. 22). K ochrane slobody prejavu má obdobný prístup aj EŠLP, čo vyplýva z jeho konštantne citovaných judikátov. Sloboda prejavu predstavuje jeden zo základných pilierov v demokratickej spoločnosti, jednu zo základných podmienok jej

³⁶ 8Co/178/2007. Rozhodnutie zo dňa 24. 11. 2009. Krajský súd potvrdil verdikt Okresného súdu Bratislava V, ktorého podstatou bolo prisúdenie náhrady nemajetkovej ujmy za článok v časopise Plus 1 deň pod názvom „Kto okradol Ficovú“. Pozri napr. O MÉDIÁCH. Ústavný súd dal v spore s Ficom za pravdu Spoločnosti 7 Plus. In: *omediach.com* [online]. 22. 4. 2013 [2013-06-01]. Dostupné z: <<http://www.omediach.com/tlac/item/1385-ustavny-sud-dal-v-spore-s-ficom-za-pravdu-spolocnosti-7-plus>>. Podobne aj rozhodnutie Krajského súdu Košice 15Co/202/2011 z 15. 8. 2012, Okresného súdu Bratislava V 39C/234/2005 z 31. 1. 2007, Krajského súdu Bratislava 8Co/166/2012 z 25. 9. 2012 a i.

³⁷ Rozhodnutie 24Co/252/2011 zo dňa 18. 7. 2012 (potvrdenie rozsudku okresného súdu o zamietnutí žaloby na ochranu osobnosti). Jednalo sa o prípad sporu medzi týždenníkom *Žitný ostrov* a regionálnym politikom (zároveň riaditeľom základnej školy), v ktorom noviny zverejnili informáciu o tom, že politik navštívil nočný klub. Podrobné odkazy na filozofické argumenty nájdeme aj v potvrdzujúcom rozhodnutí Krajského súdu Prešov 3Co/65/2012 zo dňa 30. 1. 2013 (potvrdenie rozsudku okresného súdu o zamietnutí žaloby na ochranu osobnosti).

rozvoja a sebarealizácie jednotlivca. Uplatňuje sa nielen vo vzťahu k „informáciám“ a „myšlienkam“, ktoré sa prijímajú priaznivo, resp. sa pokladajú za neurážlivé a neutrálne, ale aj k tým, ktoré urážajú, šokujú alebo znepokojujú štát alebo časť obyvateľstva.

Nález Ústavného súdu SR, na ktoré často odkazujú všeobecné súdy, sú zdrojom ontologického argumentu, avšak málokedy ho uplatňujú takým detailným spôsobom, ako vyššie citovaný nález. Rozhodovanie ÚS SR síce kladie väčší dôraz na ontologické zdôvodnenia slobody prejavu ako všeobecné súdy, no kľúčovým kritériom v jeho rozhodovaní v prípadoch kolízie základných práv je test proporcionality. Ako príklad možno uviesť nález IV. ÚS 107/2010,³⁸ kde sa píše:

Podľa judikatúry EŠLP, ktorú ústavný súd konštantne zohľadňuje vo svojej rozhodovacej činnosti, sloboda prejavu predstavuje jeden zo základných pilierov demokratickej spoločnosti, jednu zo základných podmienok jej rozvoja a sebarealizácie jednotlivca.

V niektorých situáciách však musí sloboda prejavu ustúpiť. Limitačné klauzuly v čl. 26 ods. 4 ústavy a čl. 10 ods. 2 dohovoru explicitne uvádzajú dôvody obmedzenia slobody prejavu, pričom ide o obmedzenia, ktoré musia zodpovedať vždy demokratickému charakteru spoločnosti („opatrenia v demokratickej spoločnosti nevyhnutné“).

V danom prípade išlo nepochybne o obmedzenie slobody prejavu sťažovateľa na zákonom podklade, ktorý tvorili ustanovenia § 11 a nasl. Občianskeho zákonníka, pričom zároveň išlo o obmedzenie, ktoré sledovalo ochranu práva na súkromie, resp. práva na ochranu osobnosti navrhovateľa, čo nepochybne možno považovať za legitímny cieľ. Za týchto okolností bolo z hľadiska ústavnej akceptovateľnosti namietaného rozsudku krajského súdu kľúčové posúdiť, či bol zásah do slobody prejavu sťažovateľa primeraný, t. j. či zodpovedal zásade proporcionality.

Prítomnosť ontologických zdôvodnení slobody prejavu v odôvodneniach súdnych rozhodnutí síce automaticky nevedla k uprednostneniu slobody prejavu, ale už ich použitie zvýšilo relevanciu slobody prejavu ako ústavného práva a podporilo aplikáciu princípu proporcionality³⁹ i odkazovanie na judikatúru Ústavného súdu SR a EŠLP. Prítomnosť tohto spôsobu zdôvodňovania tak napomáha plnšiemu odôvodneniu súdneho rozhodnutia bez ohľadu na to, či súd rozhodne v prospech slobody prejavu alebo ochrany osobnosti. Domnievame sa, že takáto argumentácia zvyšuje kvalitu odôvodnenia súdneho rozhodnutia a teda aj účinnú garanciu slobody prejavu v SR.

2.2 Aplikácia princípu proporcionality

Princíp proporcionality je uznávaným spôsobom riešenia kolízie medzi dvomi právami, ktorý v ideálnom prípade umožní, aby jedno právo nemuselo ustúpiť na úkor

³⁸ Nálež sa týkal sporu medzi Slovenským rozhlasom a Radou pre vysielanie a retransmisiiu ohľadom diskusnej relácie, kde spolu diskutovali opozičný poslanec a zástupca mimovládnej organizácie bez účasti zástupcu vládnej moci, keďže ten pozvanie do diskusie odmietol. ÚS SR „z formálnych a obsahových dôvodov“ zrušil potvrdzujúce rozhodnutie krajského súdu, podľa ktorého nestrannosť nebola zachovaná. Pozri aj ŠKOLKAY, A. – HONG, M. – KUTAŠ, R. *Podporuje mediálna politika slobodu a nezávislosť médií? Prípady Slovenska*. Škola komunikácie a médií [online]. 22. 4. 2013 [2013-06-01]. Dostupné z: <<http://www.mediadem.eliamep.gr/wp-content/uploads/2010/05/Pripadova-studia-SK.pdf>>.

³⁹ Takmer dve tretiny rozhodnutí (13 z 22), ktoré spomínajú filozofické argumenty, spomínajú aj princíp proporcionality pri riešení kolízie základných práv.

druhého, ale došlo k nastoleniu „spravodlivej rovnováhy medzi oboma hodnotami“.⁴⁰ Tento princíp má dlhú históriu, ktorá býva predmetom skúmania právnych teoretikov.⁴¹ Uplatňuje sa aj v praxi ESLP, konkrétne pri kolízii slobody prejavu a osobnostných práv, aby „pomohol“ súdom pri výklade problematickej formulácie „nevyhnutné v demokratickej spoločnosti“. Aby obmedzenie prešlo testom proporcionality, takto sledovaný cieľ musí byť nielen potrebný v demokratickej spoločnosti, ale aj prostriedky pre jeho dosiahnutie musia byť s cieľom prepojené a nevyvolávať žiadne vedľajšie účinky pri jeho dosiahnutí. Pre súdy je toto veľmi ťažké posúdiť v individuálnych prípadoch.⁴²

V decembri 2009 svoje stanovisko k tomuto problému vyjadril aj Ústavný súd SR.⁴³ V náleze II. ÚS 152/08-52 pri rozhodovaní medzi slobodou a ochranou osobnosti zaviedol test proporcionality, pozostávajúci z odpovedí na otázky KTO, O KOM, ČO, KDE, KEDY a AKO „povedal“.⁴⁴ ÚS SR na tento test odkázal a aj ho vykonal vo všetkých šiestich nálezoch, ktoré boli skúmané v tejto analýze.

Tabuľka 2. Princíp proporcionality v súdnych rozhodnutiach

Rozhodnutie	V prospech slobody prejavu	V prospech ochrany osobnosti	Spolu 60 rozhodnutí
S uvedením princípu proporcionality	21 (77 %)	6 (23 %)	27 (100 %)
Bez uvedenia princípu proporcionality	14 (42 %)	19 (58 %)	33 (100 %)

Tabuľka 2 uvádza údaje o výskyte a absencii zdôvodňovania princípom proporcionality. Zo 60 skúmaných rozhodnutí v 27 rozhodnutiach, čiže necelých polovici, súd nejakým spôsobom odkázal na princíp (test) proporcionality (primeranosti) v odôvodnení svojho rozhodnutia. Ak súd v odôvodnení čo i len spomenul princíp proporcionality (bez ohľadu na to, v akej podobe a či vôbec test proporcionality vykonal), s trikrát väčšou pravdepodobnosťou rozhodol v prospech slobody prejavu. Z 27 rozhodnutí, v ktorých sme našli

⁴⁰ DRGONEC, J., op. cit. v pozn. 10, s. 72.

⁴¹ Pozri ONDŘEJEK, P., op. cit. v pozn. 35; HOLLÄNDER, P. *Filosofie práva*. 2. vydanie. Plzeň: Aleš Čeněk, 2012, s. 208–239; HOLLÄNDER, P. *Ústavněprávní argumentace: ohlédnutí po deseti letech Ústavního soudu*. Praha: Linde, 2003, s. 21–23.

⁴² CHRISTIE, G. C., op. cit. v pozn. 16, s. 44–45. Autor uvádza rozsudok ESLP v prípade *Sahin v. Turecko*, v ktorom Súd zamietol sťažnosť študentky medicíny, ktorá namietala zákaz nosenia pokrývky hlavy počas výučby ako porušenie práva na slobodu prejavu v zmysle prejavu náboženského vyznania. Súd rozhodol, že takéto obmedzenie sleduje legitímny cieľ zachovávanie sekularizmu v Turecku. Aj keď akceptujeme existenciu legitímneho cieľa – ochrany sekularizmu ako dominantnej sociálnej a politickej doktríny, je otázne, či je zákaz tohto typu vhodným prostriedkom na dosiahnutie tohto cieľa a nemá vedľajšie účinky v podobe obmedzovania práva na slobodu náboženského vyznania, slobodu prejavu a ďalších základných práv.

⁴³ Nález II. ÚS 152/08-52 spomína DRGONEC, J., op. cit. v pozn. 13, s. 507–508.

Vraj to rozhodnutie hovorí, že v prípade kolízie je nutné stanovenie podmienky, pri ktorej splnení má prvoritu jedno právo a za splnenia inej podmienky právo druhé. V tejto súvislosti sa za základné považuje maximum, podľa ktorého základné právo možno obmedziť len v záujme iného základného práva.

⁴⁴ Išlo o prípad sporu medzi týždenníkom Plus 7 dní a sudcom Pavlom Polkom, ktorý namietal zásah do svojich osobnostných práv kritikým článkom „Slovensko sa súdi“, v ktorom autor kritizoval vysoké náhrady nemajetkovej ujmy prisudzované súdmi za porušovanie osobnostných práv a považoval ich za možný zdroj korupcie v súdnictve. Bližšie pozri WILFING, P. Rozhodnutie do učebníc ústavného práva: Mészáros senát Ústavného súdu rozhodol, že médiá mali právo kritizovať sudcu. In: *otvorenepravo.sk* [online]. 15. 4. 2010 [2013-06-01]. Dostupné z: <<http://www.otvorenepravo.sk/m/clanok/41/rozhodnutie-do-ucebnic-ustavneho-prava-meszarosov-senat-ustavneho-sudu-rozhodol-ze-media-mali-pravo-kritizovat-sudcu>>.

tento spôsob zdôvodnenia, iba šesť verdiktov bolo vyslovených v prospech ochrany osobnosti, vo všetkých ostatných prípadoch bolo potvrdené právo na slobodu prejavu.

Často bola proporcionalita ako princíp spomenutá jednou či dvomi vetami, napr. Okresný súd Rimavská Sobota⁴⁵ v odôvodnení uvádza: „*V konkrétnom prípade je vždy nevyhnutné skúmať mieru tvrdeného porušenia základného práva na ochranu osobnosti, a to práve v kontexte so slobodou prejavu a s právom na informácie a so zreteľom na požiadavku proporcionality uplatňovania týchto práv.*“ V skúmaných rozhodnutiach možno nájsť príklady priamych odkazov na judikatúru Ústavného súdu SR, napr.:

*Vychádzajúc teda z tzv. testu spočívajúceho v tom, KTO, O KOM, ČO, KDE, KEDY A AKO (na ktorý poukazuje v svojom náleze II.US 152/08-52 zo dňa 5. 12. 2009 aj Ústavný súd Slovenskej republiky (jeho predmetom bolo rovnako posúdenie stretu práva na slobodu prejavu a ochranu osobnosti), vyplýva, že odpovede na tieto otázky sú kľúčové pre posúdenie proporcionality medzi slobodou prejavu a ochranou osobnosti.*⁴⁶

Vysvetlenie významu princípu proporcionality nájdeme aj v rozhodnutí Okresného súdu Trnava,⁴⁷ kde sa píše:

Okrem práv spätých s ochranou osobnosti Ústava SR zaručuje i iné základné práva a slobody – napríklad právo na súdnu a inú právnu ochranu [čl. 46–50/ a slobodu prejavu [čl. 26/. Uplatňovanie týchto základných práv a slobôd a ich právna ochrana musia byť proporcionálne a vzájomne vyvážené tak, aby sa nadmernou ochranou jedného práva nad únosnú mieru nepotlačila ochrana iného práva. Znamená teda, že ani existencia zásahu do osobnostných práv nemusí nevyhnutne viesť k záveru o neoprávnenosti takéhoto zásahu, ak bol dôsledkom uplatňovania iného základného práva a vzhľadom na konkrétne okolnosti nepresiahol hranice primeranosti.

Nedávne rozhodnutia v prípade sporu medzi denníkom Sme a sudcom M. Trubanom,⁴⁸ ktoré viedli k výroku o porušení osobnostných práv žalobcu a rozhodli o povinnosti denníka ospravedlniť sa za zverejnené články, podnietili hlbšiu rozpravu o teste proporcionality. Okresný súd v odôvodnení podrobne argumentoval princípom propor-

⁴⁵ Rozsudok 6C/91/2011 zo dňa 21. 5. 2012. Jednalo sa o spor medzi (v tom čase) bývalým a súčasným primátorom mesta Rimavská Sobota, kde bývalý primátor podal žalobu na súčasného za nepravdivé tvrdenia týkajúce sa jeho pôsobenia v primátorskej funkcii. Podobne napr. Okresný súd Liptovský Mikuláš v rozsudku 8C/14/2010 zo dňa 2. 3. 2011 píše: „*Na celú vec nie je možné nazerať bez zohľadnenia dvoch základných práv: na ochranu osobnosti a slobodu prejavu, čo vyžaduje aplikáciu princípu proporcionality oboch práv.*“ Okresný súd Senica v rozsudku 3C/110/2010 z 2. 12. 2010 uvádza: „*Uplatňovanie týchto základných práv a slobôd a ich právna ochrana musia byť proporcionálne a vzájomne vyvážené tak, aby sa nadmernou ochranou jedného práva nad únosnú mieru nepotlačila ochrana iného práva. Znamená to teda, že ani existencia zásahu do osobnostných práv nemusí nevyhnutne viesť k záveru o neoprávnenosti takéhoto zásahu, ak bol dôsledkom uplatňovania iného základného práva a vzhľadom na konkrétne okolnosti nepresiahol hranice primeranosti.*“ Vo všetkých týchto prípadoch bola žaloba na ochranu osobnosti zamietnutá, čo naznačuje istú súvislosť medzi uplatnením princípu proporcionality ako spôsobom argumentácie a samým rozhodnutím.

⁴⁶ Okresný súd Považská Bystrica, rozsudok 3C/39/2010 zo dňa 8. 7. 2010. Primátor Považskej Bystrice v návrhu žiadal ospravedlnenie Združenia podnikateľov Považská Bystrica a osobitne predsedu združenia za článok zverejnený v regionálnom týždenníku pojednávajúci o údajnom šafárení s mestskými prostriedkami.

⁴⁷ Rozsudok 16C/226/2009 z 28. 3. 2012. Prípád sa týkal sporu medzi týždenníkom Týždeň a arcibiskupom J. Sokolom ohľadom troch článkov zverejnených v týždenníku. Súd žalobu pre ochranu osobnosti zamietol.

⁴⁸ Okresný súd Banská Bystrica, rozhodnutie 14C/131/2010 zo dňa 29. 2. 2012 a Krajský súd Banská Bystrica, rozhodnutie 15Co/144/2012 zo dňa 27. 3. 2013. Viac o prípade viď napr. v článkoch T. Czwikovicsa (2013a, 2013b). Jedná sa o prípad, ktorý spomína aj tlačová správa Vysokej zástupkyne OBSE uvádzaná v úvode.

cionalita a dopracoval sa k záverom v jednotlivých bodoch testu (napr. „*Súd má za to, že autor ponúka čitateľovi negativistický pohľad na žalobcu.*“ alebo „*Informácia bola zverejnená na titulnej strane, mala zvýraznený titulok. Takáto informácia musí bezpodmienečne spĺňať kritérium objektivity a pravdivosti.*“). Krajský súd rozsudok potvrdil, no odmietavo sa vyjadril ohľadom použitia testu proporcionality:

K aplikácii testu proporcionality odvolací súd dopĺňa, že sa aplikuje v prípade, ak sa stretávajú dve základné práva a slobody. Tento test sa zaoberá akousi nadvecnou primeranosťou, ktorá by mal byť do určitej miery čo najviac spravodlivá a primeraná. Avšak každá veda má svoju históriu a i keď sa jej myslenie v čase mení, tak vždy aspoň nepriamo vychádza zo svojej minulosti a inšpiruje ju. Test vhodnosti (ako súčasť testu proporcionality) je zavádzajúci už vo svojej elementárnej podobe, pretože sledovaný cieľ bude vždy subjektívnou záležitosťou, ktorá bude poplatná právnej a morálnej realite v danom čase. Test potrebnosti je úplne zbytočný, pretože viac lepších riešení proste niet. Test pomeriavania je najhorší z celého testu, pretože pomeriavanie všeobecne vychádza z presvedčenia, že práva majú približne rovnakú hodnotu a dôležitým sa ukazujú len jednotlivé pozitíva a negatíva. Z literatúry aj z patričných judikátov obýčajný človek nadobudne dojem, že ide o veľmi delikátny test, ktorý je veľmi zložitý a dobrý. Nad každou jeho nuanciou sa vedú dlhé diskusie a s veľmi nejasnými závermi. Zároveň je treba pripomenúť, že tento test nikde nie je normatívne upravený. Aplikácia daného testu smeruje k nadbytočnému formalizmu.

Týmto vyjadrením (hoci samo predstavuje využitie práva na slobodu prejavu sudcu) krajský súd *de facto* spochybnil časť procesu, akým sa okresný súd dopracoval k svojmu záveru, a zároveň odmietol judikatúru Ústavného súdu SR a ESELP. Keďže súd v tomto prípade neargumentoval využitím princípu proporcionality, ale ho naopak odmietol, rozhodli sme sa nezaraďiť ho do príslušnej kategórie. Citát ukazuje nejednotnosť názoru sudcov SR vo veci aplikácie princípu proporcionality a teda aj riešenia kolízie slobody prejavu a osobnostných práv.

Z analýzy vyplýva, že hoci si Ústavný súd SR pri riešení kolízie slobody prejavu a osobnostných práv osvojil princíp proporcionality ako alternatívu voči obmedzovaniu jedného práva na úkor druhého, všeobecné súdy test vychádzajúci z tohto princípu na základe „metodiky“ ÚS SR nerealizovali automaticky a aj keď ho v odôvodnení spomenuli, zdôraznili iba potrebu v prípadoch kolízií základných práv skúmať mieru tvrdeného porušenia individuálne „so zreteľom na požiadavku proporcionality týchto práv“. Ako ukazuje rozsudok Okresného súdu Banská Bystrica (alebo aj Ústavného súdu SR v náleze I. ÚS 408/2010), aplikácia testu proporcionality negarantovala „víťazstvo“ slobody prejavu, hoci zvýšila šance, že súd rozhodne v jej prospech. Odkazovanie na princíp proporcionality v súlade s európskou právnou tradíciou a judikatúrou ÚS SR prispieva k podrobnejšiemu a presvedčivejšiemu odôvodneniu súdneho rozhodnutia. Niektoré súdy však toto stanovisko neuznávajú a princíp proporcionality nespomínajú alebo ho odmietajú. Domnievame sa, že uplatnenie princípu proporcionality rozdeľuje súdne rozhodnutia vo veciach kolízii slobody prejavu a osobnostných práv na dve skupiny.

2.3 Odkazovanie na právne normy: čl. 26 Ústavy SR a čl. 10 Dohovoru

Tretí spôsob zdôvodňovania sa týka odkazovania na relevantné právne normy o slobode prejavu v odôvodneniach súdnych rozhodnutí. Tabuľka 3 obsahuje štatistické údaje o výskyte, resp. absencii argumentácie právnymi predpismi.

Tabuľka 3. Argumentácia právnymi predpismi v súdnych rozhodnutiach

Rozhodnutie Odôvodnenie	V prospech slobody prejavu	V prospech ochrany osobnosti	Spolu 60 rozhodnutí
S oboma právnymi predpismi	24 (71 %)	10 (29 %)	34 (100 %)
S jedným právnym predpisom	11 (61 %)	7 (39 %)	18 (100 %)
So žiadnym právnym predpisom	0 (0 %)	8 (100 %)	8 (100 %)

Zo 60 skúmaných rozhodnutí 34 odkazovalo v prípadoch kolízií slobody prejavu a osobnostných práv na dve dôležité právne normy – Ústavu SR (čl. 26) a Dohovor (čl. 10). Z nich viac než dve tretiny (71%) rozhodli v prospech slobody prejavu a iba necelá tretina (29%) v prospech ochrany osobnosti. Napriek odkazovaniu na rovnaké zdroje práva však sudy rôzne interpretovali vzťah medzi právnymi normami garantujúcimi slobodu prejavu a osobnostné práva. Podľa potvrdzujúceho rozsudku Krajského súdu Trnava, ktorý zamietol žalobu na ochranu osobnosti,⁴⁹ „*klúčovou otázkou pre aplikáciu ustanovení § 11 a nasl. Občianskeho zákonníka je správny výklad čl. 10 dohovoru, ktorý jednoznačne ako prioritné preferuje právo na slobodu prejavu*“. Naopak, čl. 10 Dohovoru by sa mal vykladať so zreteľom na Občiansky zákonník podľa Krajského súdu Žilina, ktorý v potvrdzujúcom rozsudku o porušení osobnostných práv sudkyne⁵⁰ uvádza:

Pre aplikačnú prax majú mimoriadny význam rozhodnutia Európskej komisie pre ľudské práva v Strassburgu a vychádzajúc práve z jej rozhodnutí je žiaduce pri posudzovaní vzájomnej vyváženej práva na slobodu prejavu a ostatných osobnostných práv v konklúzií práv na pravdivé informácie, diferencovať poskytovanie ochrany súkromným fyzickým osobám a fyzickým osobám verejne činným.

Z čl. 10 ods. 2 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd vyplýva, že každé právo na výkon slobôd zahŕňa aj povinnosť rešpektovať rovnaké práva a slobody iných osôb. Práva a slobody uvedené v čl. 10 dohovoru nemožno vykladať izolovane a nezávisle. Izolovaný výklad ľudských práv a slobôd bez ich spätosti by znamenal ich vzájomnú negáciu. Preto nemožno ani právo na slobodu prejavu vykladať izolovane bez zreteľa na právo na ochranu osobnosti v rozsahu uvedenom v § 11 a nasl. Občianskeho zákonníka. Občiansky zákonník v súlade s ust. čl. 10 ods. 2 dohovoru obmedzil zákonom právo na bezhraničnú slobodu prejavu a stanovil kritéria zodpovednosti osoby, ktorá do práv chránených ustanovením § 11 a nasl. OZ zasiahla.

Hoci odkazovanie na pre SR právne záväzný Dohovor a judikatúru ESJP je základom pre odôvodnenie rozhodnutia, jeho odlišné interpretácie v judikatúre SR podporujú zdôvodnenia aj v prospech osobnostných práv ale aj v prospech slobody prejavu. Príkladom je rozdiel medzi skutkovými tvrdeniami a hodnotiacimi úsudkami, ktorý ESJP špecifikoval o.i. v kľúčovom rozhodnutí *Feldek v. Slovenská republika*.⁵¹ V spore medzi

⁴⁹ Rozhodnutie 11Co/278/2012 zo dňa 15. 5. 2013.

⁵⁰ Rozhodnutie 5Co/337/2011 zo dňa 30. 4. 2012. Sudkyňa žiadala ospravedlnenie od Televízie Markíza, ktorá v reportáži tvrdila, že „ona a jej manžel sa našli v dvoch vetách satirickej básničky zverejnenej novinárkou vo svojom regionálnom týždenníku.“ Táto básnička mala odhaliť „partiu sudcov a prokurátorov či policajtov, ktorí si vzájomne chránia spoločné kšefty a ktorí neváhajú porušiť ústavu.“ Európska komisia pre ľudské práva, ktorá sa uvádza v citáte rozhodnutia, zanikla v roku 1998 Dodatkovým protokolom č. 11 Dohovoru.

⁵¹ Pozri napr. FERRERES COMELLA, V., op. cit. v pozn. 30, s. 105.

denníkom Sme a predsedom vlády SR okresný súd⁵² zaradil karikatúru medzi hodnotiace úsudky a definoval termín nasledovne:

Hodnotiaci úsudok vyjadruje subjektívny názor svojho autora, ktorý k danému faktu zaujíma určitý postoj tak, že ho hodnotí z hľadiska správnosti a prijateľnosti a to na základe vlastných (subjektívnych) kritérií. Hodnotiaci úsudok preto nemožno akokoľvek dokazovať, je však nutné skúmať, či sa zakladá na pravdivej informácii, či forma jeho verejnej prezentácie je primeraná a či zásah do osobnostných práv je nevyhnutným sprievodným javom výkonu kritiky, tzn. či primárnym cieľom kritiky nie je hanobenie a zneuctenie danej osoby.

Niektoré rozhodnutia však rozdiel medzi skutkovým tvrdením a hodnotiacim úsudkom neskúmali a došli k rozporuplným záverom aj pri ďalšom kritériu ESLP pre posudzovanie proporcionality zásahu do základných práv, ktorým je rozdiel medzi verejnými a súkromnými osobami. Obzvlášť to platí v prípade, ak neodkázali na relevantnú judikatúru ESLP. Okresný súd Bánovce nad Bebravou⁵³ v rozhodnutí stanovujúcim povinnosť ospravedlniť sa bývalému primátorovi tohto mesta uviedol o.i. dva výroky:

Postavenie verejného činiteľa je závislé od verejnej mienky a pokiaľ je táto verejná mienka obrátená následkom neoprávneného zásahu proti nemu, sťaží mu to podmienky ďalšieho uplatnenia sa v spoločenskom živote.

Na základe uvedeného súd teda zhodnotil, že žalovaná uviedla pre televízne vysielanie vyjadrenie, ktoré bolo ako celok nepravdivé, resp. z jej strany šlo o neprípustný hodnotiaci úsudok, ktorý bol podaný so špekulatívnym a verejnosti podsúvaným názorom.

Ako ukazuje posledný riadok údajov z Tabuľky 3, ak sa rozhodnutie neodvolalo ani na Dohovor, ani na Ústavu SR, v danej vzorke toto kritérium predstavovalo dostatočnú podmienku pre rozhodnutie v prospech ochrany osobnosti, pričom takýchto rozhodnutí bolo osem. Príkladom rozsudku, v ktorom absentuje zdôvodňovanie právnymi predpismi podľa uvedenej definície, je rozsudok Okresného súdu Žilina,⁵⁴ týkajúci sa sporu medzi bývalým predsedom Slovenskej národnej strany a denníkom Nový Čas. V odôvodnení rozhodnutia sa súd nezmienil o čl. 26 Ústavy SR, hoci citoval čl. 10 Dohovoru. Predstavil úvahu týkajúcu sa verejne činných osôb, ktorá je v protiklade s ustanovením ESLP o zníženej ochrane prisudzovanej „osobám verejného záujmu“:

Je si potrebné uvedomiť, že zverejnenie nepravdivých údajov môže postoj verejnosti ešte zhoršiť a poškodený môže byť nedôvodne vnímaný vo väčšom stupni negativity. Dôležité je to aj u osobnosti navrhovateľa, ktorý síce bol druhý najdôveryhodnejší politik, sa vnímanie jeho osoby pohybuje v diametrálnom postavení, keď vysokej podpore zodpovedá aj pomerne vysoká nedôvera bez širokého základu ambivalencie. Práve časť spektra ktorá nedôveruje

⁵² Rozhodnutie Okresného súdu Bratislava IV 16C/250/2009 zo dňa 13. 7. 2010 (zamietnutie žaloby na ochranu osobnosti). Pre podrobnosti o prípade pozri napr. PRUŠOVÁ, V. Fico žaluje za karikatúru. In: *sme.sk* [online]. 7. 9. 2009 [2013-06-01]. Dostupné z: <<http://www.sme.sk/c/5006096/fico-zaluje-za-karikaturu.html>>.

⁵³ Rozhodnutie 5C/3/2010 zo dňa 21. 10. 2010. Krajský súd Trenčín toto rozhodnutie 26. 10. 2011 (17Co/21/2011) zrušil a vrátil okresnému súdu na ďalšie konanie, ktorý následne konanie zastavil.

⁵⁴ Rozhodnutie 14C/112/2008 zo dňa 11. 6. 2009. Predmetom sporu bol článok v Novom Čase o J. Slotovi s názvom „Stal sa bosom vykrádačovi!“, pričom však pod týmto názvom denník nemal na myslí predsedu strany SNS. Pozri aj: ČTK, TASR. Slota vyhral spor s Novým Časom, dostane 20-tisíc eur. In: *sme.sk* [online]. 11. 6. 2009 [2013-06-01]. Dostupné z: <<http://www.sme.sk/c/4886179/slota-vyhral-sud-s-dennikom-novy-cas-dostane-20-tisic-eur.html>>.

navrhovateľovi alebo k jeho osobe nemá vyhradený názor; je značne vnímavá na tento typ informácií a má snahu takýto obsah ľahšie absorbovať.

Príkladov rozhodnutí s rozporuplnými interpretáciami judikatúry ESLP by bolo isto možné nájsť viac.⁵⁵ Absencia argumentácie právnymi predpismi zvýšila pravdepodobnosť vydania rozhodnutia v prospech ochrany osobnosti, ktoré bolo vyšším súdom neraz vyhodnotené ako nesprávne (pozri časť 2.4.). Zahrnutie relevantných právnych noriem do odôvodnenia však automaticky nezabezpečilo, že predstavená interpretácia bola v súlade s interpretáciou najvyšších súdnych orgánov (ESLP a Ústavný súd SR). Dôsledné sledovanie judikatúry týchto súdov a pochopenie princípov, ktoré sa v nich skrývajú (čomu pomáha aplikácia filozoficko-teoretických východísk slobody prejavu a testu proporcionality), sa nám javí ako kľúčový moment pre zjednocovanie judikatúry v takýchto prípadoch.

2.4 Prístupy súdov jednotlivých úrovní

V tabuľke 4 uvádzame klasifikáciu analyzovaných súdnych rozhodnutí podľa súdov jednotlivých úrovní. Vyplýva z nej, že naše závery sa dotýkajú hlavne nižších súdov (okresných a krajských), ktoré sú autormi väčšiny analyzovaných rozhodnutí.

Tabuľka 4.

Súd	Rozhodnutia	
	V prospech slobody prejavu	V prospech ochrany osobnosti
Okresný súd	16	13
Krajský súd	15	7
Najvyšší súd	—	3
Ústavný súd	4	2
Celkom: 60	35	25

Na úrovni okresných súdov bol počet rozhodnutí v prospech slobody prejavu a ochrany osobnosti porovnateľný. Na krajských súdoch prevažovali rozhodnutia v prospech slobody prejavu. Konfliktný charakter judikatúry sa objavil pri zrušení rozhodnutia nižšieho súdu o obmedzení slobody prejavu alebo pri zrušení rozhodnutia krajského súdu a vrátení veci na ďalšie konanie Ústavným súdom (zo 6 analyzovaných nálezov ÚS SR tomu bolo v štyroch).

Konfliktný charakter judikatúry sa zo 41 prípadov, ktoré boli súčasťou analýzy, objavil vo viac ako štvrtine. Niekoľko medializovaných prípadov, v ktorých okresné i krajské sudy obmedzili slobody prejavu, ÚS SR vyhodnotil ako jej porušenie a vrátil vec na ďalšie konanie (napr. spor medzi predsedom Najvyššieho súdu a denníkom Plus jeden deň

⁵⁵ O prípadoch, keď slovenské sudy nerozhodujú v súlade s európskou judikatúrou, píše DRGONEC, J., op. cit. v pozn. 10, s. 73, podľa ktorého „v oblasti kritiky verejne činných osôb a možnosti vstupu do ich práva na súkromie vo veciach, ktoré majú význam pre veci verejné, nezabezpečuje aplikácia práva medzinárodný štandard uplatnenia slobody prejavu“. Závery ďalšej analýzy, ktorá porovnáva rozhodnutia štrasburských a slovenských súdov vo veciach žalôb na ochranu dobrej povesti, ukazujú, že tie druhé oveľa častejšie chránia verejné osoby pred ostrou kritikou. Pozri WILFING, P. – KOVÁČECHOVÁ, E., op. cit. v pozn. 6, s. 49–51.

(II. ÚS 340/09) alebo predsedom vlády SR a Spoločnosťou 7 Plus (IV. ÚS 492/2012)). Znáмым prípadom zrušenia rozhodnutia okresného súdu o vydaní predbežného opatrenia je kauza vydania knihy týkajúcej sa kauzy Gorila.⁵⁶ Konfliktný charakter skúmanej vzorky rozhodnutí ukazuje nejednotnú predstavu o riešení prípadov kolízií slobody prejavu s osobnostnými právami.

ZÁVER

V štúdií sme analyzovali spôsoby zdôvodňovania rozhodnutí slovenských súdov vo výstupoch konaní o ochrane osobnosti – súdnych rozhodnutiach. Sledovali sme teoreticko-filozofické argumenty v prospech slobody prejavu, aplikáciu testu proporcionality ako „neutrálneho princípu ústavného práva“⁵⁷ a odkazovanie na relevantné domáce a medzinárodné právne normy garantujúce slobodu prejavu. Naše zistenia sme zovšeobecniili do jednoduchých štatistík, ktoré umožňujú posúdiť relevanciu jednotlivých spôsobov argumentácie pri rozhodovaní a naznačujú súvislosť medzi spôsobom dokladovania a výsledkom rozhodnutia. V riešení kolízií slobody prejavu a ochrany osobnosti sa totiž viac ako obvykle odrážajú hodnotové preferencie samotných sudcov,⁵⁸ a práve tie bývajú v prípade Slovenskej republiky hodnotené ako „jeden z limitov ochrany slobody prejavu.“⁵⁹

Na základe našich zistení sme prišli k záveru, že v slovenskej judikatúre existujú dve rozdielne chápania slobody prejavu. V prvom sa rozhodnutia zdôvodňujú predovšetkým právnymi predpismi, t. j. odkazmi na príslušné články Ústavy SR a Dohovoru, ktoré spoločne poskytujú silné, hoci nie neobmedzené garancie slobody prejavu. Neobhajaie „absolutizmus slobody prejavu“, ale poukazuje na potrebu starostlivého zvažovania každého jednotlivého obmedzenia a na širšiu mieru dovolenej kritiky v prípade politických prejavov a verejne činných osôb zo strany médií. Zároveň uvádza princíp proporcionality, ktorého aplikáciou sa prihlasuje k uznávanej európskej tradícii.

Druhé chápanie tiež – vo väčšej či menšej miere – reflektuje právne normy, ktoré garantujú slobodu prejavu, avšak jej prípustné obmedzenia pri kolízii s osobnostnými právami vykladá príliš široko a niekedy v rozpore s ústavným výkladom príslušných predpisov, čo neskôr ukázal aj nález Ústavného súdu SR. Odkazuje predovšetkým na ustanovenia Občianskeho zákonníka a čiastočne na rozhodnutia ESLP, neraz však nespomína najvýznamnejšie rozhodnutia ESLP ani čl. 26 Ústavy SR, čo sa prejaví napr. pri nerozlišovaní medzi skutkovými tvrdeniami a hodnotiacimi úsudkami. Princíp proporcionality nespomína, alebo ho odmieta a v danom prípade neaplikuje test na ňom založený.

Dve chápania slobody prejavu odlišne vnímajú aj relevanciu filozoficko-teoretických argumentov. Tento typ rozdielov nie je natoľko výrazný, čo môže vysvetliť absencia tradície venovať väčšiu pozornosť týmto zdôvodneniam. Pritom tieto argumenty sami osebe

⁵⁶ Krajský súd Bratislava (2Co/142/2012) dňa 7. 6. 2012 rozhodol o zrušení rozhodnutia Okresného súdu Bratislava I (11C/6/2012) zo dňa 30. 1. 2012.

⁵⁷ ONDŘEJEK, P., op. cit. v pozn. 35, s. 196.

⁵⁸ CHRISTIE, G. C., op. cit. v pozn. 16, s. 3.

⁵⁹ KAMENEC, T., op. cit. v pozn. 7, s. 11.

predstavujú silnú a často účinnú obranu slobody prejavu, čo potvrdil už ESLP, keď slobodu prejavu definoval práve pomocou argumentov demokracie, seberealizácie a hľadania pravdy. V rozhodnutiach, ktoré tento spôsob zdôvodňovania využijú aspoň okrajovo, slúži ako odrazový mostík pre uvedenie odkazov na judikatúru ESLP a uplatnenie princípu proporcionality. Druhé chápanie neprikladá ontologickým zdôvodneniam slobody prejavu veľký význam a ak ich použije, tak len ako deklaratívne vyjadrenia, ktoré nemožno priamo aplikovať pri právnych sporoch. Príčinou takéhoto prístupu môže byť nesprávne vyhodnotenie významu médií v demokracii a snaha poskytnúť verejným činiteľom širšiu mieru ochrany v obave pred hlasmi snažiacimi sa nachádzať nedostatky v ich riešeníach spoločenských problémov.

Je otázkou nasledujúcich rokov, ktorá z týchto dvoch chápaní slobody prejavu získa vo verejnom diskurze dominantnú pozíciu. Vďaka vplyvu zahraničných autorít (ESLP), judikatúry Ústavného súdu SR a médií sa posilňuje pozícia prvého chápania. Posúdenie tohto vplyvu si však vyžaduje ďalšie skúmanie súdnych rozhodnutí spreď roka 2008, aby sme naše závery lepšie potvrdili. Ak cesta Slovenska k demokracii bola a je „klukatá“, cesta k slobode prejavu, ktorá by zodpovedala európskej tradícii, má ešte viac zákrut a mnohé z nich sa nedajú predvídať. Naša štúdia v duchu Millovhovho argumentu chce prispieť do diskusie, ktorá by mala byť intenzívnejšia, ak má byť jej cieľom „hľadanie pravdy“ pri ochrane ľudských práv na Slovensku. Myslíme si, že pre ďalší rozvoj demokracie v súlade s európskymi tradíciami je viac než žiaduce prikloniť sa k prvej z dvoch skúmaných chápaní slobody prejavu.

Táto štúdia bola podporená grantom Agentúry pre podporu výskumu a vývoja č. APVV-0413-11.

prof. PhDr. Darina Malová, CSc.

Filosofická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave

Max Steuer

Filosofická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave

Darina Malová – Max Steuer

Freedom of Speech in the Slovak Republic: Analysis of Selected Judicial Decisions

***Abstract:** This study examines how Slovak courts justify their decisions in the cases of conflicts of the two basic rights: freedom of speech and personal rights. Via content analysis of sixty verdicts issued by courts in 2010–2013, we analysed (1) the frequency of ontological argumentation, i.e. philosophical and theoretical justifications of free speech, (2) application of the principle of proportionality and (3) reference to human rights provisions, namely the Constitution of the Slovak Republic and the European Convention on Human Rights and Fundamental Freedoms. Our findings suggest that, depending on the method of reasoning, there are two different approaches of the courts to the conflicts between these two rights. The key difference lies in the application of the second and third type of justification, because the examination of our samples indicates that the courts, which use these two arguments, are more often inclined to decide in favour of the free speech. The relationship between the type of justification and the verdict of the court by using the ontological justification is less pronounced, although, paradoxically, it helps to stress the importance of the right to free speech. In conclusion, our study outlines the possibilities of further research concerning the influence of the different forms of justifications on the position and strength of freedom of speech in Slovakia.*

***Key words:** freedom of speech, personal rights, justifications, judicial decisions, principle of proportionality*